

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЯКОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

Україна початку XXI століття перебуває на шляху складного періоду трансформації суспільного розвитку й радикальних перетворень у сфері освіти, намагаючись досягти рівень світових стандартів. Збільшення обсягу знань, якими має оволодіти майбутній правник за роки навчання у вищому навчальному закладі, підвищення вимог до рівня професійної підготовленості зумовлюють соціальну потребу всебічного та глибокого дослідження системи підготовки спеціалістів юридичної сфери.

Правникам потрібно мати навички мовленнєвої та немовленнєвої поведінки в різних професійних і життєвих ситуаціях. Потрібно знати і розуміти специфіку країни носіїв мови, їхню культуру, історію, традиції, менталітет. Щоб уникнути непорозуміння, комуніканти повинні не лише користуватися самою мовою, а й розуміти невербальні засоби спілкування (жести, рухи тощо), прийняті у певному соціумі. Необізнаність у реаліях культури, соціальної поведінки може призвести до певного нерозуміння тексту за умови знання окремих слів, до порушення контакту між тими, хто спілкується.

Соціокультурна компетенція включає лінгвістичний, нелінгвістичний та країнознавчий компоненти. Лінгвістичний компонент полягає в засвоєнні та правильному вживанні лексики, необхідної для спілкування з урахуванням соціокультурних особливостей. Нелінгвістичний компонент базується на засвоєнні певних соціальних моделей поведінки. Країнознавчий компонент вимагає ознайомлення та володіння історичною, географічною та соціальною інформацією про країну, мова якої вивчається [4].

Саме тому одним із пріоритетних завдань професійної підготовки майбутніх правників у ВНЗ визнається формування у них соціокультурної компетенції (СКК), що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її

носіїв і вміння будувати свою поведінку відповідно до цих особливостей та норм.

Ця проблема не є новою, загальнотеоретичні питання професійної підготовки та культури правників проаналізовано в наукових працях Ю. Афанасьєва, О. Бандурки, Л. Батліної, Ф. Бацевича, І. Ільїна, Н. Калашник, В. Лазарева, С. Сливки, Б. С'єдіна, З. Сокова та ін.; комунікативну та мовленнєву культуру майбутнього правника — Г. Онуфрієнко, Р. Пашук, О. Юрчук та ін. Вищим навчальним закладам системи МВС у цьому аспекті присвячено недостатньо робіт.

Отже, одними з основних завдань, які постають перед вищими навчальними закладами системи МВС України, є реформування навчально-виховного процесу, що забезпечує формування соціокультурної грамотності особистості майбутнього правника. Соціокультурні знання, які набувають майбутні правники, сприяють засвоєнню ними цінностей суспільства, ознайомленню з нормами, правилами, взірцями соціально схвальної поведінки. Такі знання забезпечують гармонію в стосунках з навколишнім світом, що охоплює послідовно: людину — родину — громаду — націю (державу) — людство в цілому. Система соціокультурних знань у результаті становить соціальну основу гармонійно розвинутої особистості [3].

Найефективніше формування соціокультурної компетентності майбутніх правників можливе за умов запровадження у навчальних закладах соціокультурної освіти. Метою соціокультурної освіти є формування особистості, вільної від негативних етнокультурних стереотипів, здатної розуміти та поважати інші культури, жити в мирі й злагоді з людьми будь-яких національностей і віросповідань, готової до творчої життєдіяльності у соціокультурному соціумі. Важливо, що соціокультурна освіта передбачає не лише вивчення і розвиток рідної національної культури, а також засвоєння інших культурних цінностей, взаємодію і толерантність різних культур у ситуації плюралістичного культурного оточення.

Завдання соціокультурної освіти полягають у такому:

- опанування студентами культурою рідного народу;
- формування уявлень про розмаїття культур в Україні та світі;
- виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей; створення умов для прилучення та інтеграції курсантів до культури інших народів;
- виховання нетерпимості до проявів національного нігілізму та національної зарозумілості;

— організація громадянського виховання на основі поліцентричної моделі національної культури;

— формування особистості майбутнього правника з новим мисленням, прогресивним ставленням до життя, позицією громадянина світу [1].

Для ефективної реалізації вказаних завдань соціокультурна освіта має будуватися на сучасних принципах освіти. У ході нашого дослідження було виокремлено принципи соціокультурної освіти, які доцільно поділити на загальнодидактичні та специфічні. Загальнодидактичні принципи згруповані таким чином:

— принципи, що стосуються всіх компонентів дидактичного процесу (гуманізації, гуманітаризації, культуродоцільності, діалогу та взаємодії культур, домінування проблемних полікультурних завдань, етнопсихологізації, етнопедагогізації, полілінгвізму науковості змісту і методів, розвиткового і виховного характеру, практичної спрямованості, системності і послідовності, емоційності навчання);

— принципи, що стосуються діяльності суб'єктів викладання (демократизації, толерантності, доступності й дохідливості викладання, наочності, диференціації);

— принципи, що стосуються діяльності суб'єктів учіння (мотивації, активності, свідомості та самостійності у навчанні);

— принципи, що стосуються контрольно-оцінювальних функцій дидактичного процесу (міцності засвоєння знань, умінь і навичок).

В окрему групу виділяють специфічні принципи соціокультурної освіти, що стосуються особливостей навчально-виховного процесу ВНЗ системи МВС (краєзнавчий, культурологічний, народознавчий та ін.) [3, с. 2].

Таким чином, у результаті соціокультурної освіти у студентів має бути сформована соціокультурна компетенція. На підставі наукових висновків низки дослідників ми визначаємо це поняття як інтегративне утворення, яке включає: країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, соціолінгвістичні знання, вміння та навички співвідносити мовні засоби з метою та умовами спілкування; вміння організувати мовленнєве спілкування відповідно до соціальних норм поведінки, прийнятих у носіїв мови; вміння використовувати мовні засоби відповідно до національно обумовлених особливостей їх вживання [2]. СКК становить собою загальну здатність людини до плідної життєдіяльності в умовах багатоетнічного й багатокультурного суспільства, яка ґрун-

тується на поєднанні особистісних якостей, синтезованих знаннях, уміннях і навичках позитивної міжетнічної та міжкультурної взаємодії [1].

Соціокультурні знання ми розглядаємо як знання про специфіку соціуму, його особливості буття (життєдіяльності) у певній соціальній і культурній реальності, способи діяльності та освоєння оточуючого середовища, мову, звичаї, релігію, політичні ідеї, правові та моральні норми, мотивацію економічної діяльності, контакти з іншими народами. Соціокультурні знання, що несуть інформацію про способи життєдіяльності суспільства в певному середовищі, дають змогу людині обрати свій спосіб адаптації до соціального і природного середовища, опанувати соціально-схвальні способи поведінки відповідно до особистісних потреб не вступаючи при цьому в конфлікт із суспільними вимогами; сформувати світогляд [3].

Таким чином, реформа органів внутрішніх справ потребує здійснення підготовки правників нової генерації, основу світогляду яких становитимуть загальнолюдські цінності, принципи гуманізму й демократизму. Ефективне формування соціокультурної компетенції майбутніх правників можливе за умов запровадження у навчальних закладах соціокультурної освіти.

Перспективи подальших наукових розробок даної проблеми ми пов'язуємо з дослідженням реального стану сформованості СКК майбутніх правників на практиці та запровадженням визначених педагогічних умов і методів у навчально-виховний процес ВНЗ.

Література

1. *Воротняк Л. І.* Педагогічна технологія формування полі культурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах. — Автореф. дис. ... канд. пед. наук. — Хмельницький, 2008.

2. *Колодзько Т. М.* Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах. — Автореф. дис. ... канд. пед. наук. — К., 2005.

3. *Сорока М. В.* Формування соціокультурних знань учнів основної школи у процесі вивчення географії України. — Автореф. дис. ... канд. пед. наук. — К., 2005.

4. Curriculum for English Language Development in Universities and Institutes. — The British Council. Kyiv — 2001. — 245 p.